

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 341

Gospodarka i przestrzeń

Redaktorzy naukowi
Stanisław Korenik
Niki Derlukiewicz



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-457-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Głuszczyk: Ekonomiczne bariery działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski a Krajowy Fundusz Kapitałowy	11
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Biogospodarka a zarządzanie marketingowe w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego	23
Piotr Hajduga: Rewitalizacja przestrzeni śródmiejskiej na przykładzie Świdnicy – wybrane aspekty	37
Amelia Kin: Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwach MŚP a kryzys finansowy	54
Beata Kisielewicz: Rozwój społeczno-ekonomiczny Polski Wschodniej – wybrane aspekty	62
Dorota Korenik: Formy oddziaływania samorządu terytorialnego na regionalny sektor finansowy	72
Aleksandra Koźlak: Ocena dostępności transportowej ośrodków wiedzy i innowacji w Polsce	83
Agnieszka Krześ: Budżet obywatelski jako inicjatywa wspierająca postawę społeczeństwa obywatelskiego	93
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: Rola Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) w budowaniu kapitału społecznego wsi	104
Florian Kuźnik: Polityka miejska regionu przemysłowego	120
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Społeczne determinanty rozwoju przygranicznych obszarów wiejskich w południowo-zachodniej Polsce	136
Andrzej Luczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalizacja gospodarki a przekształcenia sektora lokalnego – wybrane problemy.....	146
Magdalena Łyszkiewicz: Audyt zgodności opracowania wieloletniej prognozy finansowej gminy z wymogami ustawy o finansach publicznych ...	158
Marian Maciejuk: Pomoc publiczna przedsiębiorcom w Polsce w okresie kryzysu.....	171
Katarzyna Miszczak: Kapitał społeczny, ludzki i kreatywny w rozwoju gospodarczym	182
Monika Musiał-Malago: Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach na przykładzie miasta Krakowa	199
Mirosława Marzena Nowak: Miejsce spółdzielni mleczarskich w rozwoju regionalnym: przypadek województwo łódzkie, Polska	213

Monika Paradowska: Innowacje jako determinanta zrównoważonego rozwoju transportu w miastach.....	223
Andrzej Raczyk: Internacjonalizacja działalności podmiotów gospodarczych na przykładzie pogranicza polsko-niemieckiego	236
Małgorzata Rogowska: Jakość przestrzeni publicznej w rozwoju aglomeracji miejskich.....	245
Karolina Rosomacha: Wpływ wiedzy i innowacji na rozwój regionów w Republice Czeskiej	254
Dorota Rynio: Dylematy polityki regionalnej w nowym okresie programowania w UE	263
Alicja Słodczyk: Przemiany Warszawy na tle modelu miasta postmodernistycznego	274
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: Rola kapitału społecznego w rozwoju obszarów przygranicznych południowo-zachodniej Polski.....	285
Monika Szymura: Ochrona prawnoautorska w gospodarce opartej na wiedzy	294
Eugeniusz Wojciechowski: Ekonomiczny wymiar administracji publicznej .	304
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Rozwój województw Polski Południowej z uwzględnieniem metropolii	315

Summaries

Dariusz Głuszczyk: Economic barriers to innovation activity of enterprises in the regions of Poland vs. Polish National Capital Fund.....	22
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Bio-economy and marketing management in selected local government units	36
Piotr Hajduga: Revitalisation of downtown space on example of Świdnica – chosen aspects.....	53
Amelia Kin: Risk management in SMEs and the financial crisis.....	61
Beata Kisielewicz: Socio-economic development of Eastern Poland – chosen aspects.....	71
Dorota Korenik: Forms of influence of regional government on the regional financial sector	82
Aleksandra Koźlak: Assessment of transport accessibility to centres of knowledge and innovation in Poland.....	92
Agnieszka Krześ: Participatory budgeting as an initiative supporting the attitude of civil society.....	103
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: The role of National Network of Rural Areas (NNRA) in the creation of social capital of rural areas	119
Florian Kuźnik: Urban policy in a post-industrial region	133
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Social determinants of rural border areas development in south western part of Poland.....	145

Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalization of economy and transformation of the local sector – selected problems	157
Magdalena Łyszkiewicz: Auditing the conformity of multi-year financial outlooks of a community with the public finance act	170
Marian Maciejuk: Public aid for entrepreneurs in Poland in the recession period	181
Katarzyna Miszczak: Social capital, human capital and creative capital in economic development	198
Monika Musiał-Malago: The stage of spatial planning in municipalities on the example of the city of Krakow	212
Mirosława Marzena Nowak: Place of dairy cooperatives in the regional development: case of Lodz Voivodeship, Poland	222
Monika Paradowska: Innovations as a determinant of sustainable urban transport development	235
Andrzej Raczyk: Internationalization of enterprises – Polish-German borderland case study	244
Małgorzata Rogowska: The quality of public space in agglomeration	253
Karolina Rosomacha: The impact of knowledge and innovation on the development of regions in the Czech Republic	262
Dorota Rynio: Dilemmas of regional policy in a new programming period of the EU	273
Alicja Słodczyk: Changes of Warsaw on a background of postmodern city ...	284
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: The role of social capital in the development of border areas of south-western Poland	293
Monika Szymura: Protection of authors' rights in knowledge-based market economy	303
Eugeniusz Wojciechowski: Economic dimension of public administration ...	314
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Development of voivodeships of southern Poland with reference to the metropolises	326

Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

ROLA KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH (KSOW) W BUDOWANIU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO WSI

Streszczenie: Rozwój obszarów wiejskich ma charakter rozwoju lokalnego. O kierunkach przemian społeczno-gospodarczych decydują głównie czynniki endogeniczne, w tym także kapitał społeczny. W tworzeniu tego kapitału ważną rolę odgrywają organizacje pozarządowe i inne formy współdziałania mieszkańców oraz ich udział w sieciach współpracy. Przykładem są Europejska i Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich. Sieć krajowa skupia struktury administracyjne na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. Działalność regionalnego KSOW ogniskuje współdziałanie osób i instytucji na ważnych problemach aktywności lokalnej na rzecz środowiska wiejskiego, wspierając budowę kapitału społecznego wsi.

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, kapitał społeczny, rozwój.

DOI: 10.15611/pn.2014.341.09

1. Wstęp

Rozwój obszarów wiejskich ma charakter rozwoju lokalnego. Rozwój lokalny jako kategoria rozwoju społeczno-gospodarczego definiowany jest jako „kompleksowe kształtowanie możliwie najlepszych warunków życia w lokalnym środowisku”¹. Jako cechy lokalności, obok terytorium geograficznego, określającego skupisko zamieszkałej tam ludności, przyjmuje się system powiązań, zależności i instytucji powodujących, że całość jest wewnętrznie zintegrowana, czyli zdolna do podejmowania wspólnych działań na rzecz społeczności. Jak stwierdza I. Pietrzyk², powodzenie rozwoju lokalnego zależy od skutecznego przywództwa, szerokiego współuczestniczenia mieszkańców w podejmowanych działaniach, zaufania, wzajemnego szuka-

¹ J. Chądzyński, *Nowe koncepcje rozwoju – w kierunku rozwoju lokalnego*, [w:] *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*. Wydawnictwo CeDe Wu.pl., Warszawa 2007, s. 63-104.

² I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2000.

nia konsensusu we współpracy, czyli takich cech, które determinują poziom kapitału społecznego. Kapitał społeczny według M. Halamskiej³ to pewna „właściwość syntetyczna”, na której istnienie składa się wiele elementów, takich jak: organizacje, uczestnictwo organizacyjne, zakres sieci, zaufanie i solidarność społeczna, współdziałanie, jego zakres i gotowość do współdziałania, istnienie sieci informacyjnych i komunikacyjnych, wewnętrzna spójność, a także upodmiotowienie pojawiające się w poczuciu wpływu na sprawy publiczne, również w wymiarze lokalnym.

K. Szafranec⁴ kapitał ten określa jako „zasoby społeczne” i jest to według Autorki: „pewna ogólna gotowość społeczności wiejskich do podejmowania lokalnych inicjatyw, do zaangażowania się w rozwiązywanie spraw dla niej ważnych, a także jakości społecznych więzi i poziomu identyfikacji z lokalnej (a także szerszej od lokalnej) wspólnoty oraz obecność lokalnych liderów”. Ci liderzy tworzą elitę społeczności wiejskich odgrywającą zasadniczą rolę w kapitalizowaniu zasobów społecznych związanych z „poczuciem zaufania społecznego, siły więzi oraz poczuciem wpływu na sprawy własnej wsi i gminy”⁵. Kapitał społeczny jest fundamentem rozwoju, zwłaszcza na szczeblu lokalnym, i ma zdecydowany wpływ na efektywność wykorzystania środków finansowych z Unii Europejskiej przeznaczonych na wspieranie procesów przemian społeczno-ekonomicznych⁶. Instytucjonalnym wymiarem kapitału społecznego są organizacje, w tym pozarządowe. Tworzą one infrastrukturę społeczeństwa obywatelskiego. W roku 2010 istniało w Polsce 92 tys. takich organizacji, z czego 51% w miastach, 22% w gminach miejsko-wiejskich, a 27% w gminach wiejskich⁷. Znaczna część organizacji jest specyficzna dla wsi i odzwierciedla problemy tego środowiska. Udział wiejskich organizacji pozarządowych w sieciach współpracy w strukturach krajowych i międzynarodowych, czego przykładem są: Europejska i Krajowe Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich, a także Partnerstwo na rzecz Wsi Europejskiej⁸, zwiększa zasięg oddziaływania społeczeństwa obywatelskiego i daje możliwość wymiany doświadczeń w zakresie rozwoju obszarów wiejskich.

³ M. Halamska, *Kapitał społeczny wsi: jego stan, tendencje i możliwości wzmocnienia*, [w:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa*, red. K. Duczkowska-Małysz, A. Szymecka, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2009, s. 306-307.

⁴ K. Szafranec, *O kapitale społecznym. Nowe Życie Gospodarcze. Wyzwanie przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie 2014-2020*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2007, s. 15-16.

⁵ B. Fedyszak-Radziejowska, *Rola elit w „kapitalizowaniu” zasobów społecznych na wsi*, „Wies i Rolnictwo” 2004, nr 2 (123), s. 28-43.

⁶ A. Wojewódzka, *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju lokalnym*, [w:] *Samorządy i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2006, s. 167-174.

⁷ D. Kołodziejczyk, M. Gospodarowicz, *Ocena systemu instytucjonalnego działającego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w kontekście Strategii Rozwoju Kraju i zmian Wspólnej Polityki Rolnej*, Raport nr 12, Wydawnictwo IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

⁸ PREPARE – Partnership for Rural Europe.

Celem opracowania jest ocena roli Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w budowaniu kapitału społecznego terenów wiejskich na przykładzie województwa dolnośląskiego. Zakres opracowania obejmuje następujące zagadnienia:

- przegląd działań Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na tle zadań Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- przegląd form realizacji działań KSOW Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2010-2013,
- ocenę roli lokalnych grup działania w funkcjonowaniu KSOW regionu dolnośląskiego.

W pracy przyjęto hipotezę roboczą, iż spośród wszystkich partnerów dolnośląskiego KSOW największe znaczenie w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich mają lokalne grupy działania (LGD). Przy gromadzeniu materiału źródłowego wykorzystano metodę dokumentacyjną. Oparto się na unijnych i krajowych uregulowaniach prawnych dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, a także na dokumentach Planów Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Polsce oraz Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2010-2013. Przy opracowywaniu materiałów wykorzystano metodę opisową oraz technikę tabelaryczną.

2. Przesłanki tworzenia sieci obszarów wiejskich w Unii Europejskiej

Obszary wiejskie zajmują znaczną część terytorium Unii Europejskiej⁹, obejmując 91% powierzchni państw członkowskich, i są miejscem zamieszkania 56% ich obywateli¹⁰. Od początku istnienia Wspólnoty obszary wiejskie postrzegane były jako przestrzeń problemowa, wymagająca specjalnego wsparcia ze względu na zasięg terytorialny, ludność tam bytującą, ale głównie na pełnione przez nie funkcje. Przede wszystkim jest to miejsce produkcji żywności, a także surowców na cele nierolnicze. Obszary te pełnią liczne funkcje nieprodukcyjne, o charakterze ogólnospołecznym, i są to funkcje: środowiskowe, hydrologiczne, krajobrazowe, turystyczno-wypoczynkowe, a także rezydencjalne, socjalne i kulturowe¹¹. Polityka rolna UE ukierunkowana została na trwały rozwój. W deklaracji z Cork Komisarz UE ds. Rolnictwa F. Fischler stwierdził, iż „trwały rozwój obszarów wiejskich musi być podstawą jej całej polityki rolnej w najbliższej przyszłości, także po rozszerzeniu. Realizacja tego celu powinna umożliwić powstrzymanie odpływu ludności ze wsi, walkę z nędzą, tworzenie nowych miejsc pracy, zapewnienie równych szans oraz sprostanie rosnącym oczekiwaniom i problemom co do poprawy jakości życia w zakresie ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, rozwoju osobistego i wypoczynku, a także ogólnej popra-

⁹ Według EUROSTATU są to obszary o gęstości zaludnienia poniżej 100 osób/km².

¹⁰ Rural Development in the European Union Statistical and Economic Information. Report 2011. Directorate General for Agriculture and Rural Development.

¹¹ J. Wilkin, *Wielofunkcyjność rolnictwa. Kierunki badań, podstawy metodologiczne i implikacje praktyczne*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2010.

wy samopoczucia mieszkańców wsi¹². Dokument podkreśla, że polityka rozwoju wsi musi obejmować wiele sektorów z wypukleniem aspektu terytorialnego. Koncentracja na dywersyfikacji działalności ekonomicznej i społecznej ma zapewnić korzystne warunki indywidualnych i zbiorowych inicjatyw mieszkańców obszarów wiejskich. Znaczne zróżnicowanie przestrzenne potencjału ekonomicznego i społecznego jest cechą obszarów wiejskich i decyduje o dysproporcjach rozwojowych, a w konsekwencji o poziomie jakości życia ich mieszkańców¹³.

Wspomniane cechy obszarów wiejskich, a także słabsza pozycja konkurencyjna obszarów wiejskich w stosunku do obszarów miejskich oraz konieczność wyrównywania szans i zapewnienia spójności terytorialnej Unii Europejskiej były podstawą do wprowadzenia uregulowań prawnych dotyczących obligatoryjnego utworzenia w krajach członkowskich Krajowych Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW). Skuteczność i efektywność działania KSOW wymaga zgodności ze strategicznymi dokumentami unijnymi i rządowymi dotyczącymi rozwoju obszarów wiejskich oraz uzależniona jest od jakości kapitału społecznego zaangażowanego na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, a więc włączenia w te prace szerokich kręgów mieszkańców. Szczególnie ważne jest ich identyfikowanie się z kierunkami rozwoju oraz z instrumentami ich wdrażania proponowanymi w dokumentach strategicznych. Skuteczną realizację tych programów zapewnić powinna sprawna platforma wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Jest to szczególnie ważne dla małych czy też peryferyjnie położonych społeczności lokalnych, zagrożonych marginalizacją. Platformą taką powinna być KSOW. Warunkiem pomyślnego funkcjonowania KSOW jest przestrzeganie zasady podejścia oddolnego przy rozwiązywaniu problemów lokalnej społeczności na różnych poziomach struktur administracyjnych¹⁴.

3. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich jako część Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich w Polsce (KSOW) jest częścią Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD)¹⁵. Podstawą prawną Sieci Eu-

¹² The Cork Declaration, *A Living Countryside Report of the European Conference on Rural Development*, European Commission 1996.

¹³ A. Czudec, *Endogeniczne uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich (przykład Podkarpacia)*, [w:] *Dychotomiczny rozwój obszarów wiejskich. Czynniki progresji, czynniki peryferyzacji*, red. W. Kamińska, K. Heffner, „Studia KPZK PAN”, t. CXXXVIII, Warszawa 2011, s. 161-182; A. Rosner, *Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich, a dynamika przemian*, [w:] *Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce*, red. M. Stanny, M. Drygas, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2010, s. 11-28.

¹⁴ M. Drygas, *Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich. Dylematy i pożądane kierunki rozwoju. Na przykładzie doświadczeń wybranych krajów realizujących tego typu przedsięwzięcia*, Ekspertyza IRWiR PAN, Warszawa 2010.

¹⁵ Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD – European Network of Rural Development).

ropejskiej jest rozporządzenie Rady (WE)¹⁶. W dokumencie tym zostały zawarte najważniejsze zasady polityki rozwoju obszarów wiejskich państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2007-2013. Zgodnie z rozporządzeniem, polityka ta opiera się na trzech priorytetowych osiach tematycznych oraz jednej osi horyzontalnej (tab. 1). Problematyka osi priorytetowych wynika ze strategicznych wytycznych UE dla rozwoju obszarów wiejskich¹⁷. Wytyczne te są ważne dla realizacji założeń zrównoważonego rozwoju oraz odnowionej Strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w odniesieniu do polityki rozwoju obszarów wiejskich¹⁸. Koncentrują się one na problemach: konkurencyjności, stanu środowiska naturalnego, jakości życia i różnicowaniu źródeł dochodów mieszkańców terenów wiejskich. Europejska Sieć Obszarów Wiejskich wspiera i koordynuje działania na rzecz realizacji tych wytycznych strategicznych.

Tabela 1. Priorytety wspierania obszarów wiejskich w ramach strategicznych wytycznych UE

Strategiczne wytyczne UE	Osie priorytetowe
1. Poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa	1. Konkurencyjność
2. Poprawa stanu środowiska naturalnego i obszarów wiejskich	2. Gospodarka środowiskiem i gruntami
3. Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich i wspieranie dywersyfikacji gospodarki wiejskiej	3. Zróżnicowanie gospodarcze i jakość życia
4. Rozbudowa potencjału lokalnego w zakresie tworzenia miejsc pracy i zróżnicowanie działalności gospodarczej	4. Leader (horyzontalna)
5. Przekształcanie priorytetów w programy	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Decyzja Rady (2006/144/WE) z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla obszarów wiejskich (okres programowania na lata 2007-2013).

Zgodnie z treścią artykułu 68 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005¹⁹ „każde państwo członkowskie utworzy krajową sieć obszarów wiejskich, która skupiać będzie wszystkie organizacje i struktury administracyjne zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich”. Na poziomie wspólnotowym sieci krajowe koordynuje Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD). Zadaniem sieci europejskiej jest umożliwienie efektywnego wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich poprzez:

¹⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów wiejskich (EFRROW).

¹⁷ W decyzji Rady (WE) nr 144/2006 wskazano strategiczne wytyczne Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich w okresie 2007-2013. Decyzja ta jest aktem wykonawczym wydanym na podstawie Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005.

¹⁸ M.A. Król, *Funkcjonowanie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem struktur organizacyjnych, jak również dostępności informacji w ramach KSOW*, Ekspertyza KSOW, Warszawa 2010.

¹⁹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów wiejskich (EFRROW).

- a) zbieranie, analizę i rozpowszechnianie informacji na temat wspólnotowych środków rozwoju obszarów wiejskich;
- b) zbieranie, rozpowszechnianie i konsolidację na poziomie wspólnotowym dobrych praktyk rozwoju obszarów wiejskich;
- c) dostarczanie informacji na temat rozwoju obszarów wiejskich w ramach Wspólnoty oraz w krajach trzecich;
- d) organizowanie spotkań i seminariów na poziomie wspólnotowym dla podmiotów aktywnie zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich;
- e) zakładanie i prowadzenie sieci eksperckich w celu ułatwienia wymiany wiedzy fachowej oraz wsparcia realizacji i oceny polityki rozwoju obszarów wiejskich;
- f) wspieranie sieci krajowych i inicjatyw współpracy transnarodowej.

Działania ENRD wspierają aktywność struktur administracyjnych i instytucji publicznych, jak również organizacji na poziomie europejskim, ułatwiają funkcjonowanie lokalnych grup działania oraz wszystkich innych podmiotów zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich na terenie Wspólnoty.

Dotychczasowe doświadczenia na poziomie europejskim w zakresie funkcjonowania sieci na obszarach wiejskich są pozytywne²⁰. Sieć okazała się przydatnym źródłem informacji, pomysłów i kontaktów. Przyczyniła się do wymiany doświadczeń, współpracy oraz poszerzenia wiedzy na temat rozwoju obszarów wiejskich na poziomie unijnym i krajowym. Kontakty partnerów ENRD umożliwiły dialog na temat poprawy skuteczności wdrażania instrumentów polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także zachęciły do bardziej partycypacyjnego zarządzania tą polityką. W latach 2007-2013 zauważono, że tworzenie trwałych struktur i powiązań pomiędzy jednostkami administracji, organizacjami i podmiotami indywidualnymi wymaga czasu oraz wypracowania nowych form dialogu z wykorzystaniem dobrze dostosowanych narzędzi komunikacji oraz efektywnej struktury administracyjnej.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020 ukierunkowana jest na: konkurencyjność rolnictwa, rentowność gospodarstw rolnych, promowanie organizacji łańcuchów żywności, zarządzanie ryzykiem w rolnictwie, przywrócenie i ochrona ekosystemów, efektywne wykorzystanie zasobów wody i energii, przejście w kierunku gospodarki emitującej mniej dwutlenku węgla i odpornej na zmiany klimatu, wspieranie włączenia społecznego, redukcję ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Ważnym aspektem jest także wspieranie innowacji i transferu wiedzy we wszystkich możliwych działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Nowe działania wymagać będą zatem od Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów wiejskich i od sieci krajowych znaczącego poszerzenia obszarów ich aktywności.

W roku 2008 utworzona została w Polsce Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich. Sieć ta jest ważnym instrumentem wspomagającym rozwój obszarów wiejskich

²⁰ Europejska Sieć Obszarów Wiejskich, *Perspektywy dla sieci w 2014-2020*, Komisja Europejska 2014, <http://enrd.ec.europa.networking/nrn-toolkit/preparing-for-the-future/pl.cfm>.

w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013²¹, zgodnie Krajowym Planem Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013²². W dokumencie tym sformułowano cel KSOW, którym jest prowadzenie działań dotyczących:

- a) identyfikacji i analizy możliwych do przeniesienia dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz przekazywania informacji na ten temat;
- b) przeniesienia dobrych praktyk, projektów innowacyjnych oraz organizacja wymiany doświadczeń i know-how;
- c) przygotowania programów szkoleniowych dla lokalnych grup działania w procesie tworzenia i wymiany doświadczeń między tymi grupami;
- d) rozpowszechniania wiedzy na temat rozwoju obszarów wiejskich;
- e) wsparcia wdrażania działań PROW 2007-2013 na rzecz polityki rozwoju obszarów wiejskich²³.

W tabeli 2 zestawiono działania KSOW na lata 2010-2013, formy ich realizacji oraz wskazano grupy potencjalnych odbiorców. Działania wynikają wprost z celu powołania sieci. Formy realizacji to: przygotowywanie analiz i ekspertyz dotyczących KSOW oraz programów realizowanych na obszarach wiejskich, budowa stron internetowych, organizowanie seminariów, szkoleń i konferencji na temat problemów nurtujących społeczności lokalne, organizowanie i uczestnictwo w konkursach, targach i wystawach promujących ciekawe inicjatywy rozwojowe. Beneficjentami są zarówno odbiorcy indywidualni, jak i instytucjonalni związani miejscem zamieszkania, pracą i obszarem aktywności z terenami wiejskimi.

KSOW ma charakter otwarty. Sieć skupia struktury administracji na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. Uczestnikami KSOW są: urzędy administracji rządowej związane z rozwojem obszarów wiejskich, instytucje odpowiedzialne za fundusze strukturalne, samorządy wojewódzkie i gminne, organizacje branżowe i spółdzielcze, izby rolnicze, instytuty resortowe, jednostki badawczo-rozwojowe, organizacje pozarządowe, podmioty gospodarcze, ośrodki doradztwa rolniczego, służby ochrony przyrody, lokalne grupy działania (LGD), szkoły wyższe i średnie oraz osoby fizyczne.

Analiza KSOW w Polsce wskazuje na dominację ilościową jednostek samorządu terytorialnego w strukturach regionalnych sieci. Według ekspertyzy M.A. Króla²⁴, samorządy lokalne stanowiły 54% partnerów KSOW, 29-procentowy udział miały lokalne grupy działania (LGD) i organizacje pozarządowe, a 17% pozostali

²¹ Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, DzU nr 64, poz. 427, z późn. zm.

²² Dokument opracowany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, lipiec 2007 r.

²³ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 18 marca 2008 r. w sprawie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

²⁴ M.A. Król, wyd. cyt.

Tabela 2. Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w latach 2010-2013

Działania KSOW	Formy realizacji	Odbiorcy
1. Identyfikacja i analiza możliwych do przeniesienia dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz przekazywanie informacji na ten temat	<ul style="list-style-type: none"> analizy i ekspertyzy w zakresie oceny projektów, opracowanie i aktualizacja baz danych na temat dobrych praktyk w sektorze rolno-spożywczym, organizowanie kursów w celu wyłonienia najlepszych projektów, opracowanie metodologii identyfikacji dobrych praktyk, przekazywanie informacji dotyczących dobrych praktyk (konferencje, seminaria, publikacje). 	<ul style="list-style-type: none"> rolnicy, producenci rolni i przetwórcy, związki branżowe, organizacje oraz stowarzyszenia działające w sektorze rolno-spożywczym, doradcy rolni, eksperti działający w sektorze rolnictwa.
2. Przeniesienie dobrych praktyk, projektów informacyjnych oraz wymiana doświadczeń i know-how	<ul style="list-style-type: none"> strony internetowe, punkty informacyjne, publikacje, konferencje, seminaria, występy, pokazy, targi. 	<ul style="list-style-type: none"> rolnicy, producenci rolni i przetwórcy, związki branżowe, organizacje i stowarzyszenia działające w sektorze rolno-spożywczym, doradcy rolni, eksperti działający w sektorze rolnictwa.
3. Przygotowanie programów szkoleniowych dla lokalnych grup działania (LGD) w procesie tworzenia, w tym wymiany doświadczeń między grupami	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie konspektów i schematów szkoleniowych dla LGD, szkolenia, seminaria, e-learning. 	<ul style="list-style-type: none"> lokalne grupy działania (LGD)
4. Zarządzanie Siecią	<ul style="list-style-type: none"> spotkania, seminaria i konferencje poświęcone aktywizacji partnerów sieci, działania informacyjno-promocyjne KSOW, opracowanie analiz i ocen monitorowanie KSOW. 	<ul style="list-style-type: none"> partnerzy i uczestnicy sieci
5. Pomoc techniczna dla współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej	<ul style="list-style-type: none"> wywiady studyjne, konferencje, seminaria, udział w targach, wymiana ekspertów. 	<ul style="list-style-type: none"> partnerzy sieci
6. Wspieranie współpracy międzyterytorialnej w tym transnarodowej	<ul style="list-style-type: none"> strony internetowe, organizowanie spotkań dla poszczególnych podmiotów w ramach sieci, krajowe i międzynarodowe projekty współpracy. 	<ul style="list-style-type: none"> partnerzy krajowi i międzynarodowi sieci
7. Wymiana wiedzy oraz ocena polityki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> strona internetowa, spotkania i seminaria krajowe oraz regionalne, publikacje, oceny i analizy. 	<ul style="list-style-type: none"> uczestnicy i partnerzy KSOW

Źródło: Wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Plan działania KSOW na lata 2010-2011, Plan działania KSOW na lata 2012-2013.

partnerzy. Ważną rolę w rozpropagowaniu i wdrażaniu działań KSOW miały regionalne ośrodki doradztwa rolniczego i izby rolnicze. KSOW ma ustaloną strukturę organizacyjną, na którą składają się:

- Sekretariat Generalny, którego zadaniem jest koordynowanie, tworzenie i funkcjonowanie KSOW;
- 16 Sekretariatów Regionalnych z siedzibą w Urzędach Marszałkowskich, które realizują zadania sieci na poziomie regionalnym;
- Grupa robocza złożona z przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej oraz reprezentantów organizacji i instytucji zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich²⁵.

Na poziomie regionu dolnośląskiego utworzony został Sekretariat Generalny Województwa Dolnośląskiego KSOW oraz Dolnośląska Grupa Robocza ds. KSOW, powołana na mocy uchwały 2415/IV/12 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 12 czerwca 2012 r. Z siecią dolnośląską współpracuje obecnie ponad 100 partnerów, w tym:

- 22 urzędy gmin, Urząd Miejski w Przemkowie, Powiat Strzelin;
- 65 stowarzyszeń, fundacji, lokalnych grup działania oraz jedna osoba prywatna;
- 12 instytucji działających na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich²⁶.

W województwie dolnośląskim w ujęciu ilościowym dominują partnerzy działający w ramach stowarzyszeń, fundacji i lokalnych grup działania (65%). Jest to korzystna cecha sieci dolnośląskiej, gdyż przewaga uczestników z tej grupy umożliwia oddolne zaangażowanie społeczności w rozwiązywanie problemów obszarów wiejskich. Inną kwestią jest rzeczywista aktywność członków tych organizacji. Prawie jedną czwartą partnerów KSOW stanowią jednostki samorządu terytorialnego; w większości są to urzędy gmin, które z większym lub z mniejszym zaangażowaniem współpracują z lokalnymi grupami działania i organizacjami pozarządowymi, tym samym tworząc i wzmacniając pomostowy kapitał społeczny. Jednostki instytucjonalnego otoczenia sektora rolnego i obszarów wiejskich, których zadaniem przede wszystkim jest udzielanie wsparcia kreatorom przemian i beneficjentom programów rozwoju obszarów wiejskich, jako partnerzy KSOW występują dość licznie (12% ogółu).

²⁵ Wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Plan działania KSOW na lata 2010-2011, Plan działania KSOW na lata 2012-2013.

²⁶ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – Dolnośląski Oddział Regionalny, Agencja Rynku Rolnego, OT we Wrocławiu, Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Dolnośląska Izba Rolnicza, Dolnośląskie Centrum Hurtu Rolno-Spożywczego, Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wojewódzki Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych we Wrocławiu, Zarząd Dolnośląskiego Związku Młodzieży Wiejskiej RP WICI, redakcja „Polska-Gazeta Wrocławska”.

Tabela 3. Przykładowe Działania KSOW Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013

Działania	Forma realizacji
1. Identyfikacja i analiza możliwych do przeniesienia dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz przekazywanie informacji na ten temat	1) konkursy: <ul style="list-style-type: none"> a) wojewódzki konkurs na Najlepsze Gospodarstwo Agroturystyczne, b) wojewódzki etap Ogólnopolskiego konkursu na Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne, c) konkurs: „Nasze kulinarnie dziedzictwo – Smaki regionów”, d) konkurs: „Piękna wieś dolnośląska”, e) konkurs na najlepszy projekt infrastrukturalny na obszarach wiejskich sfinansowany z funduszy UE „Przyjazna wieś”, f) konkurs na „Najciekawszą Kronikę Koła Gospodyń Wiejskich”, g) najciekawsza działalność pozarolnicza, h) etap wojewódzki konkursu „Agroliga; 2) udział w opracowaniu koncepcji sieci agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych, 3) organizacja i udział w: <ul style="list-style-type: none"> a) regionalnej Wystawie Zwierząt Hodowlanych w Piotrowicach, b) prezentacji stołów i tradycji wielkanocnych i bożonarodzeniowych, c) międzynarodowych Targach „Grüne Woche” w Berlinie, d) międzynarodowych Targach Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL, e) międzynarodowych Targach Spożywczych „Anuga”, targach „Smaki Regionów”.
2. Przygotowanie Programów szkoleniowych dla LGD w procesie tworzenia, w tym wymiana doświadczeń między lokalnymi grupami działania	1) szkolenia tematyczne dla dolnośląskich LGD: <ul style="list-style-type: none"> a) organizacja szkoleń, opracowanie w wydawanie materiałów szkoleniowych, b) zapewnienie materiałów i wykładowców; 2) finansowanie Dolnośląskiej Sieci Partnerstw LGD <ul style="list-style-type: none"> a) finansowanie spotkań członków Dolnośląskiej Sieci Partnerstw LGD, b) współfinansowanie seminariów o problematyce LEADER, c) współfinansowanie spotkań grup tematycznych w zakresie produktów lokalnych, ochrony wsi i ochrony dziedzictwa kulturowego, d) współfinansowanie wyjazdów krajowych i zagranicznych dla LGD, e) udział w wydarzeniach dotyczących działania LEADER.

Źródło: Plan Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2012-2013. Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, Wrocław 2012.

Formy aktywności dolnośląskiego KSOW to: organizacja konkursów tematycznych, organizacja i udział w regionalnych, krajowych i zagranicznych targach

i wystawach (tab. 3). Wojewódzki Sekretariat KSOW jest również współorganizatorem regionalnych festiwali promujących kulturę ludową, wspiera także dziedzictwo kulturowe poprzez współrealizację projektu „muzea domowe” przy współpracy z Polsko-Czeskim Towarzystwem Naukowym oraz Wydziałem Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Współpracuje z instytucjami naukowymi i szkołami z regionu poprzez organizację konferencji na temat ładu przestrzennego oraz olimpiady wiedzy i umiejętności rolniczych, zajmuje się działalnością publikatorską związaną tematycznie z tradycją i kulturą oraz krajobrazem wsi dolnośląskiej. Szczególnie duże znaczenie w aktywności KSOW mają inicjatywy skierowane do lokalnych grup działania. Strona internetowa dolnośląskiego KSOW informuje szeroko o inicjatywach partnerów sieci związanych z terenami wiejskimi w województwie. Zauważa się jednak brak analiz i ekspertyz dotyczących ocen wdrażania programu rozwoju obszarów wiejskich na poziomie regionalnym. Znaczącą rolę w inicjowaniu i koordynowaniu działań partnerów sieci mają pracownicy Dolnośląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego we Wrocławiu oraz kadra Wydziału Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu. Działalność regionalnego KSOW ogniskuje aktywność i współdziałanie osób oraz instytucje na ważnych problemach aktywności lokalnej na rzecz środowiska wiejskiego, przyczyniając się do budowania kapitału społecznego wsi. Otwarty charakter sieci KSOW oraz jej regionalizacja czyni z niej platformę porozumienia dla wszystkich kreatorów przemian dokonujących się na obszarach wiejskich.

4. Miejsce lokalnych grup działania w KSOW

Istotnym elementem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich są lokalne grupy działania (LGD). Grupy te są rodzajem organizacji działających na poziomie lokalnym i tworzone są przez trzy kategorie partnerów: publicznych (gminy samorząd terytorialny), prywatnych (przedsiębiorcy, osoby prywatne) oraz społecznych (stowarzyszenia, fundacje)²⁷. Podstawą tworzenia tych grup był program LEADER²⁸. Jedną z przesłanek utworzenia KSOW był zamiar zastąpienia i rozszerzenia funkcjonujących w poprzednich okresach programowania sieci utworzonych w ramach realizacji programu LEADER²⁹. Zadaniem tego programu jest aktywizacja społeczności lokal-

²⁷ B. Kutkowska, T. Pilawka, *Program odnowy wsi jako instrument wzmacniający jakość kapitału społecznego*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XIV, z. 3, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa 2012, s. 232-237.

²⁸ M. Furmankiewicz, K. Jonc, *Wpływ Programu Pilotażowego Leader na aktywność mieszkańców gmin należących do partnerstw terytorialnych w województwie dolnośląskim*, „Wieś i Rolnictwo” 2011, nr 1 (150), s. 106-123; M. Halamska, *Zasoby własne wsi, a zewnętrzne programy rozwojowe na przykładzie zależności kapitał społeczny – PP Leader*, „Wieś i Rolnictwo” 2009, nr 3 (144), s. 9-28; R. Kamiński, *Aktywność społeczności wiejskich. Lokalne inicjatywy organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2008.

²⁹ M. Drygas, wyd. cyt.

nych w działaniach na rzecz inicjatyw rozwojowych, a przede wszystkim pobudzenie współpracy mieszkańców, instytucji oraz samorządów gminnych. Program ten opiera się na kilku zasadach, a mianowicie: terytorialności, oddolności inicjatyw, integralności podejścia z punktu widzenia spraw w szerokim kontekście konkretnego obszaru, partnerstwa i samodzielnego zarządzania na poziomie lokalnym, innowacyjności i współpracy regionalnej³⁰. Rezultatem podejścia partnerskiego i oddolnego jest tworzenie LGD. Grupy te tworzą powiązania wzajemne i współpracują z innymi strukturami sieci KSOW, wzmacniając kapitał społeczny polskiej wsi. W Polsce w latach 2007-2013 funkcjonowało 336 LGD (tab. 4). Polskie LGD stanowią 15% liczby grup działających w UE. W obszarze ich oddziaływania zamieszkuje prawie połowa mieszkańców kraju. Zarówno liczba grup, jak i zasięg ich oddziaływania stawia Polskę na czołowym miejscu wśród państw członkowskich UE.

Tabela 4. Lokalne grupy działania w państwach UE (2007-2013)

Wyszczególnienie	LGD		Obszar objęty działaniem LGD (km ²)	Liczba mieszkańców w obszarze oddziaływania LGD (tys.)	% mieszkańców kraju objętych oddziaływaniem LGD
	liczba	%			
Polska	336	15	281 166	18 061	47
Francja	325	15	773 835	21 322	33
Hiszpania	252	12	1 064 342	11 898	26
Niemcy	235	11	210 610	20 668	25
Włochy	125	6	107 207	9240	15
Republika Czeska	112	5	45 529	3382	32
Wielka Brytania	109	5	306 338	11 545	18
Węgry	96	4	82 772	4510	45
Słowacja	63	3	420 763	3800	70
Finlandia	56	2	314 870	2540	47
Portugalia	53	2	83 440	4043	38
Litwa	51	2	66 442	1260	42
UE 27	2182	100	4 108 984	131 180	26

Źródło: Rural Development in the European Union Statistical and Economic Information. Report 2011. Directorate General for Agriculture and Rural Development.

Podstawowym zadaniem LGD jest opracowanie lokalnej strategii rozwoju. Zaangażowanie społeczności wsi w tworzenie tej strategii, współpraca wzajemna, a także z lokalną administracją przy opracowywaniu projektów wdrażających ini-

³⁰ Więcej: W. Knieć, A. Hałasiewicz, *LEADER. Budowanie potencjału społecznego*, Wydawnictwo FAPA, Warszawa 2008.

cyjatywy rozwojowe wzmacniają kapitał społeczny. W Polsce proces tworzenia tych strategii jest zaawansowany i, co podkreśla M. Halamska³¹, na obszarach objętych strategiami LGD zamieszkuje 91% ludności wiejskiej i 44% ogółu ludności. Na terenie województwa dolnośląskiego działa aktywnie 21 lokalnych grup³². Programami lokalnych strategii rozwoju opracowanymi przez dolnośląskie LGD objętych zostało 41% mieszkańców województwa. Wymiernym efektem współpracy mieszkańców zaangażowanych w działalność grup jest realizacja projektów realizowanych w ramach programu odnowy wsi³³. W latach 2004-2006 dzięki aktywności władz lokalnych i lokalnych grup działania 38% gmin dolnośląskich uzyskało dofinansowanie unijne i zrealizowało inwestycje dotyczące: budowy i modernizacji świetlic miejskich, domów kultury, obiektów sportowych i turystycznych, placów zabaw dla dzieci³⁴. W latach 2007-2013 zrealizowane zostały 533 projekty w ramach działań na rzecz odnowy wsi o całkowitej wartości 92 mln zł (w tym 46,6 mln zł ze środków unijnych). Wśród nich dominowały (70% ogółu) tzw. małe projekty prowadzone przez dolnośląskie LGD. Do ciekawych zaliczyć można: zorganizowanie „Festiwalu rzemiosła i rękodzieła” i wydanie folderu „Ekomuzea wsi lądeckiej”³⁵. Lokalne grupy działania stały się ważnym elementem KSOW. Współpraca nad stworzeniem strategii lokalnych, wspólne opracowanie założeń projektowych oraz ich realizacja umożliwiają skuteczne budowanie kapitału społecznego na obszarach wiejskich.

5. Zakończenie

Rozwój obszarów wiejskich ma charakter rozwoju lokalnego. O kierunkach przemian społeczno-gospodarczych decydują także czynniki endogeniczne, w tym także kapitał społeczny. W tworzeniu tego kapitału ważną rolę odgrywają organizacje pozarządowe i inne formy współdziałania mieszkańców oraz ich udział w sieciach współpracy. Przykładem są Europejska i Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich. Sieć krajowa skupia struktury administracyjne na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. Struktura organizacyjna, jej otwartość i regionalizacja umożliwiają wypełnianie za-

³¹ M. Halamska, *Zasoby własne wsi...*, s. 9-28.

³² LGD: Dobra Widawa, Partnerstwo Izerskie, Gromnik, Wrzosowa Kraina, Partnerstwo Kaczawskie, Qwsi, Kwiat Lnu, Kraina Łęgów Odrzańskich, Bory Dolnośląskie, Szlakiem Granitu, Ślężanie, Partnerstwo Integracja Turystyka, Kraina Wzgórz Trzebnickich, Partnerstwo Ducha Gór, Partnerstwo dla Doliny Baryczy, Kłodzka Wstęga Sudetów, Partnerstwo Sowiogórskie, Starorzecze Odry, Lider A4, Ujście Baryczy.

³³ Działania te wdrażały dwa programy. W latach 2004-2006 „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”. W ramach PROW 2004-2006 i w latach 2007-2013 (PROW 2007-2013) „Odnowa i rozwój wsi”.

³⁴ M. Golinowska, B. Kutkowska, *Odnowa wsi i ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich województwa dolnośląskiego*, „Więś i Rolnictwo” 2009, nr 1 (142), s. 146-165.

³⁵ B. Kutkowska, T. Pilawka, wyd. cyt., s. 232-237.

dań zawartych w regulacjach prawnych unijnych i krajowych, związanych przede wszystkim z wdrażaniem programów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Działalność regionalnego KSOW województwa dolnośląskiego ogniskuje współdziałanie osób i instytucji na ważnych problemach aktywności lokalnej na rzecz środowiska wiejskiego, wspierając budowę kapitału społecznego wsi. Ważnymi i dominującymi ilościowo partnerami dolnośląskiego KSOW są organizacje pozarządowe oraz lokalne grupy działania. Ich zadaniem jest tworzenie strategii lokalnych, współpraca przy opracowaniu założeń projektowych oraz ich realizacji. Choć do tej pory LGD realizują w większości małe projekty, ich dotychczasowe sukcesy są dobrym przykładem skutecznego działania na rzecz poprawy warunków życia na obszarach wiejskich i rozwoju kapitału społecznego wsi dolnośląskich.

Literatura

- Chądzyński J., *Nowe koncepcje rozwoju – w kierunku rozwoju lokalnego*, [w:] *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*. Wydawnictwo CeDe Wu.pl., Warszawa 2007, s. 63-104.
- Czudec A., *Endogeniczne uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich (przykład Podkarpacia)*, [w:] *Dychotomiczny rozwój obszarów wiejskich. Czynniki progresji, czynniki peryferyzacji*, red. W. Kamińska, K. Heffner, „Studia KPZK PAN”, t. CXXXVIII, Warszawa 2011, s. 161-182.
- Decyzja Rady (2006/144/WE) z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla obszarów wiejskich (okres programowania na lata 2007-2013).
- Drygas M. *Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich. Dylematy i pożądane kierunki rozwoju. Na przykładzie doświadczeń wybranych krajów realizujących tego typu przedsięwzięcia*, ekspertyza IRWiR PAN, Warszawa 2010.
- Europejska Sieć Obszarów Wiejskich, *Perspektywy dla sieci 2014-2020*, Komisja Europejska 2014, <http://enrd.ec.europa.networking/nrn-toolkit/preparing-for-the-future/pl.cfm>.
- Fedyszak-Radziejowska B., *Rola elit w „kapitalizowaniu” zasobów społecznych na wsi*, „Wieś i Rolnictwo” 2004, nr 2 (123), s. 28-43.
- Furmankiewicz M., Jonc K., *Wpływ Programu Pilotażowego Leader na aktywność mieszkańców gmin należących do partnerstw terytorialnych w województwie dolnośląskim*, „Wieś i Rolnictwo” 2011, nr 1 (150), s. 106-123.
- Golinowska M., Kutkowska B., *Odnowa wsi i ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich województwa dolnośląskiego*, „Wieś i Rolnictwo” 2009, nr 1 (142), s. 146-165.
- Halamska M., *Kapitał społeczny wsi: jego stan, tendencje i możliwości wzmocnienia*, [w:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa*, red. K. Duczkowska-Małysz, A. Szymecka, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2009, s. 306-307.
- Halamska M., *Zasoby własne wsi a zewnętrzne programy rozwojowe na przykładzie zależności kapitał społeczny – PP Leader*, „Wieś i Rolnictwo” 2009, nr 3 (144), s. 9-28.
- Kamiński R., *Aktywność społeczności wiejskich. Lokalne inicjatywy organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2008.
- Knieć W., Hałasiewicz A., *LEADER. Budowanie potencjału społecznego*, Wydawnictwo FAPA, Warszawa 2008.
- Kołodziejczyk D., Gospodarowicz M., *Ocena systemu instytucjonalnego działającego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w kontekście Strategii Rozwoju Kraju i zmian Wspólnej Polityki Rolnej*, Raport nr 12, Wydawnictwo IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

- Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, lipiec 2007.
- Król M.A., *Funkcjonowanie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem struktur organizacyjnych, jak również dostępności informacji w ramach KSOW*, Ekspertyza KSOW, Warszawa 2010.
- Kutkowska B., Pilawka T., *Program odnowy wsi jako instrument wzmacniający jakość kapitału społecznego*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XIV, z. 3, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa 2012, s. 232-237.
- Plan Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2012-2013, Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, Wrocław 2012.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2000.
- Projekt Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Sekretariatu Regionalnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2012-2013.
- Rosner A., *Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich, a dynamika przemian*, [w:] *Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce*, red. M. Stanny, M. Drygas, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2010, s. 11-28.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 18 marca 2008 r. w sprawie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów wiejskich (EFRROW).
- Rural Development in the European Union Statistical and Economic Information. Report 2011. Directorate General for Agriculture and Rural Development.
- Szafraniec K., *O kapitale społecznym. Nowe Życie Gospodarcze. Wyzwanie przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie 2014-2020*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2007, s. 15-16.
- The Cork Declaration, *A Living Countryside Report of the European Conference on Rural Development*, European Commission 1996.
- Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, DzU, nr 64, poz. 427, z późn. zm.
- Wilkin J., *Wielofunkcyjność rolnictwa. Kierunki badań, podstawy metodologiczne i implikacje praktyczne*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2010.
- Wojewódzka A., *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju lokalnym*, [w:] *Samorządy i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2006, s. 167-174.
- Wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Plan działania KSOW na lata 2010-2011, Plan działania KSOW na lata 2012-2013.

THE ROLE OF NATIONAL NETWORK OF RURAL AREAS (NNRA) IN THE CREATION OF SOCIAL CAPITAL OF RURAL AREAS

Summary: The development of rural areas has a character of local development. Internal factors decide about the directions of social economic conversions in which an essential role is played by social capital. Non-government organizations and other forms of cooperation of inhabitants and their participation in cooperation networks play an important role in the creation of this capital. The examples are European and national networks of country areas. National network gathers administrative structures at national, regional and local level and all subjects involved in rural areas development. The activity of regional NNRA focuses on the cooperation of people and institutions on important problems of local activities towards rural environment supporting the creation and development of rural social capital.

Keywords: rural areas, social capital, development.